

Kalkulus II.

Járai Antal

Ezek a programok csak szemléltetésre szolgálnak

▶ 1. Lineáris algebra

▶ 2. Többváltozós függvények

▼ 3. Függvénysorozatok és függvénysorok

▼ 3.1. Pontonkénti és egyenletes konvergencia

```
> restart;
```

▶ 3.1.1. *Függvényterek, függvénysorozatok.*

▶ 3.1.2. *Cauchy-kritérium függvénysorozatokra.*

▶ 3.1.3. *Függvénysorok.*

▶ 3.1.4. *Weierstrass-kritérium.*

▼ 3.1.5. *Határátmenetek felcserélése.*

```
> Limit(Limit(n/(n+m),n=infinity),m=infinity);  
Limit(Limit(n/(n+m),m=infinity),n=infinity);  
1  
0
```

(3.1.5.1)

▶ 3.1.6. *Tétel.*

▶ 3.1.7. *Példa.*

▶ 3.1.8. *Példa.*

▶ *3.1.9. *Monoton konvergencia tétel.*

▶ *3.1.10. *Dominált konvergencia tétel.*

▶ 3.1.11. *Következmény: határátmenet és integrál felcserélése.*

▶ 3.1.12. *Következmény.*

▼ 3.1.13. *Példa.*

```
> Limit(n*x*(1-x^2)^n,n=infinity) assuming(0<x, x<1);
```

$$0 \quad (3.1.13.1)$$

> `int(n*x*(1-x^2)^n,x=0..1) assuming(n::posint);`

$$\frac{1}{2} \frac{n}{n+1} \quad (3.1.13.2)$$

> `limit(n^2*x*(1-x^2)^n,n=infinity) assuming(0<x, x<1);`

$$0 \quad (3.1.13.3)$$

> `int(n^2*x*(1-x^2)^n,x=0..1) assuming(n::posint);`

$$\frac{1}{2} \frac{n^2}{n+1} \quad (3.1.13.4)$$

▼ 3.1.14. Bevezető példa.

> `f:=sin(n*x)/n^(1/2); limit(f,n=infinity);`

$$f := \frac{\sin(nx)}{\sqrt{n}}$$

$$0 \quad (3.1.14.1)$$

> `diff(f,x); limit(%,n=infinity);`

$$\cos(nx) \sqrt{n}$$

$$\text{undefined} \quad (3.1.14.2)$$

▶ 3.1.15. Függvénysorozat tagonkénti differenciálása.

▶ *3.1.16. Tétel.

▼ *3.1.17. Weierstrass approximációs tétele.

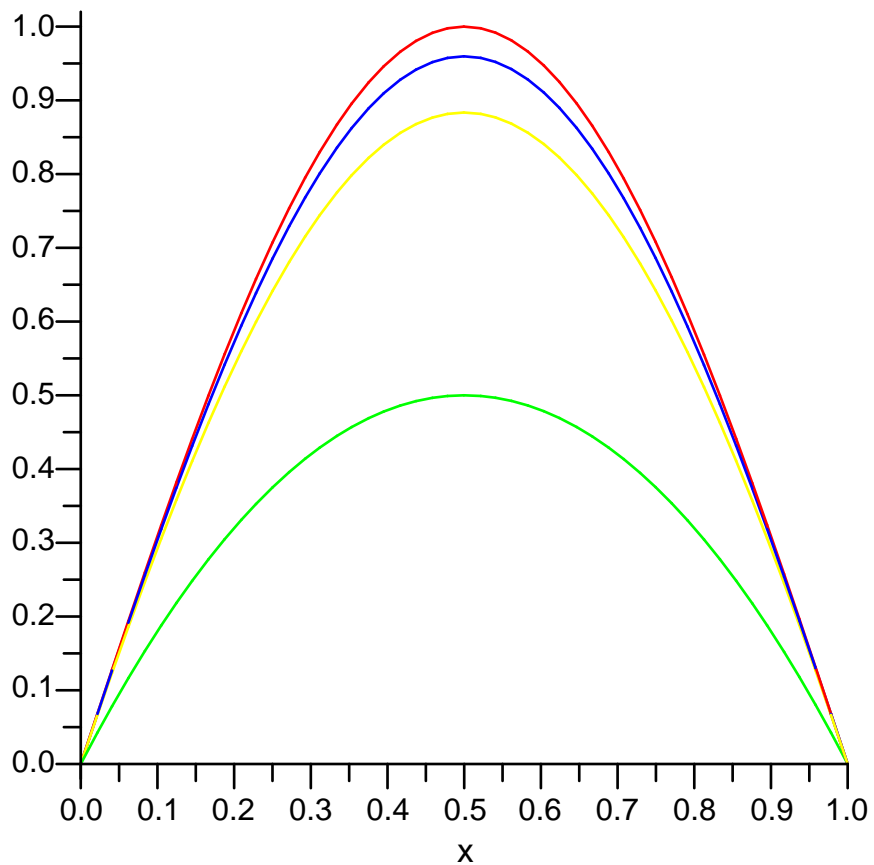
> `f:=x->sin(Pi*x);`

`B:=(n,x)->sum(binomial(n,k)*f(k/n)*x^k*(1-x)^(n-k),k=0..n);`

$$f := x \rightarrow \sin(\pi x)$$

$$B := (n, x) \rightarrow \sum_{k=0}^n \text{binomial}(n, k) f\left(\frac{k}{n}\right) x^k (1-x)^{n-k} \quad (3.1.17.1)$$

> `plot({f(x),B(2,x),B(10,x),B(30,x)},x=0..1);`

▼ 3.2. Hatványsorok

☐ **> restart;**

- ▶ **3.2.1. Definíció.**
- ▶ **3.2.2. Cauchy-Hadamard-tétel.**
- ▶ **3.2.3. Definíció.**
- ▶ **3.2.4. Következmény.**
- ▶ **3.2.5. Tétel.**
- ▶ **3.2.6. Taylor-tétel.**
- ▼ **3.2.7. Következmény.**

☐ **> sum(x^n,n=0..infinity); sum(x^n/n,n=1..infinity);
sum(x^n/n^2,n=1..infinity);**

series(%%,x=0); series(%%,x=0); series(%%,x=0);

$$\begin{aligned}
 &-\frac{1}{x-1} \\
 &-\ln(1-x) \\
 &\text{polylog}(2, x) \\
 &1+x+x^2+x^3+x^4+x^5+O(x^6) \\
 &x+\frac{1}{2}x^2+\frac{1}{3}x^3+\frac{1}{4}x^4+\frac{1}{5}x^5+O(x^6) \\
 &x+\frac{1}{4}x^2+\frac{1}{9}x^3+\frac{1}{16}x^4+\frac{1}{25}x^5+O(x^6)
 \end{aligned}
 \tag{3.2.7.1}$$

► ***3.2.8. Megjegyzés.**

▼ **3.2.9. Megjegyzés.**

> **series(1/(1-x),x=1/2);**

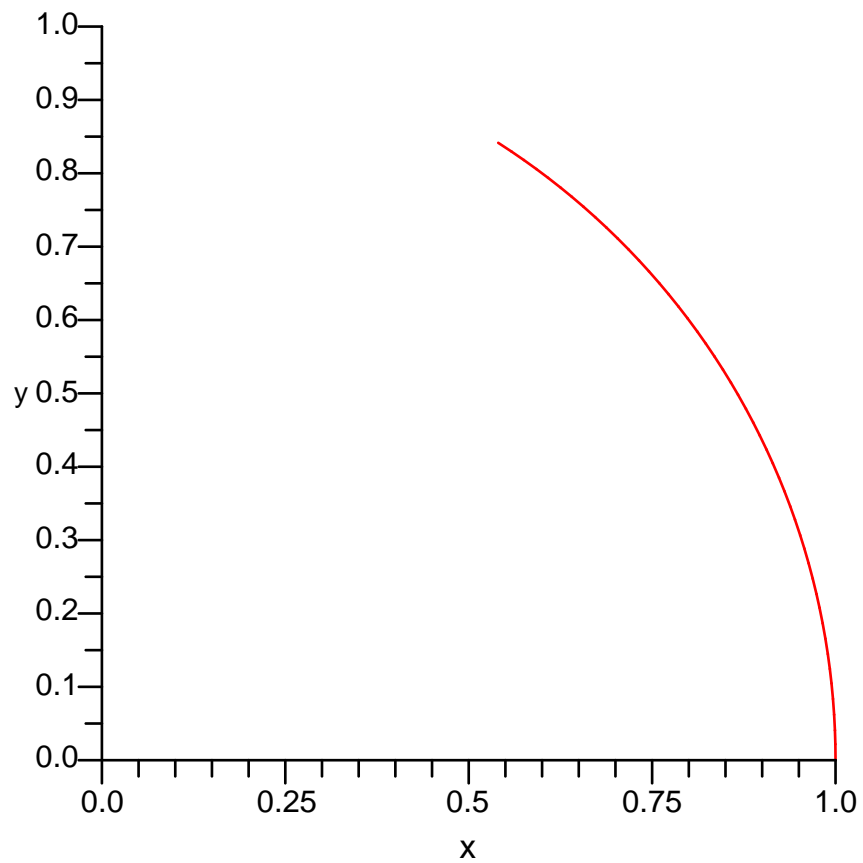
$$\begin{aligned}
 &2+4\left(x-\frac{1}{2}\right)+8\left(x-\frac{1}{2}\right)^2+16\left(x-\frac{1}{2}\right)^3+32\left(x-\frac{1}{2}\right)^4 \\
 &+64\left(x-\frac{1}{2}\right)^5+O\left(\left(x-\frac{1}{2}\right)^6\right)
 \end{aligned}
 \tag{3.2.9.1}$$

▼ **3.2.10. Az exponenciális függvény, trigonometrikus és hiperbolikus függvények.**

> **sum(z^n/n!,n=0..infinity); exp(z); exp(z1+z2); expand(%);**

$$\begin{aligned}
 &e^z \\
 &e^z \\
 &e^{z1+z2} \\
 &e^{z1}e^{z2}
 \end{aligned}
 \tag{3.2.10.1}$$

> **plots[complexplot](exp(I*t),t=0..1,x=0..1,y=0..1);**


```
> (exp(I*z)+exp(-I*z))/2; convert(%,trig);
   (exp(I*z)-exp(-I*z))/(2*I); convert(%,trig);
```

$$\frac{1}{2} e^{Iz} + \frac{1}{2} e^{-Iz}$$

$$\cos(z)$$

$$-\frac{1}{2} I (e^{Iz} - e^{-Iz})$$

$$\sin(z)$$

(3.2.10.2)

```
> sum((-1)^n*z^(2*n)/(2*n!),n=0..infinity);
   sum((-1)^n*z^(2*n+1)/(2*n+1)!,n=0..infinity);
```

$$\cos(z)$$

$$\sin(z)$$

(3.2.10.3)

```
> exp(I*t); convert(%,trig);
```

$$e^{It}$$

$$\cos(t) + I \sin(t)$$

(3.2.10.4)

```
> cos(z)^2+sin(z)^2; simplify(%);
```

$$\frac{\cos(z)^2 + \sin(z)^2}{1} \quad (3.2.10.5)$$

```
> cos(z1+z2); expand(%); sin(z1+z2); expand(%);
```

$$\frac{\cos(z1) \cos(z2) - \sin(z1) \sin(z2)}{\sin(z1 + z2)} \quad (3.2.10.6)$$

```
sin(z1) cos(z2) + cos(z1) sin(z2)
```

```
> (exp(z)+exp(-z))/2; convert(%,trigh);
```

$$\frac{\frac{1}{2} e^z + \frac{1}{2} e^{-z}}{\cosh(z)} \quad (3.2.10.7)$$

```
(exp(z)-exp(-z))/2; convert(%,trigh);
```

$$\frac{\frac{1}{2} e^z - \frac{1}{2} e^{-z}}{\sinh(z)}$$

```
> sum(z^(2*n)/(2*n!),n=0..infinity);
```

$$\cosh(z) \quad (3.2.10.8)$$

```
sum(z^(2*n+1)/(2*n+1!),n=0..infinity);
```

$$\sinh(z)$$

```
> cosh(z)^2-sinh(z)^2; simplify(%);
```

$$\frac{\cosh(z)^2 - \sinh(z)^2}{1} \quad (3.2.10.9)$$

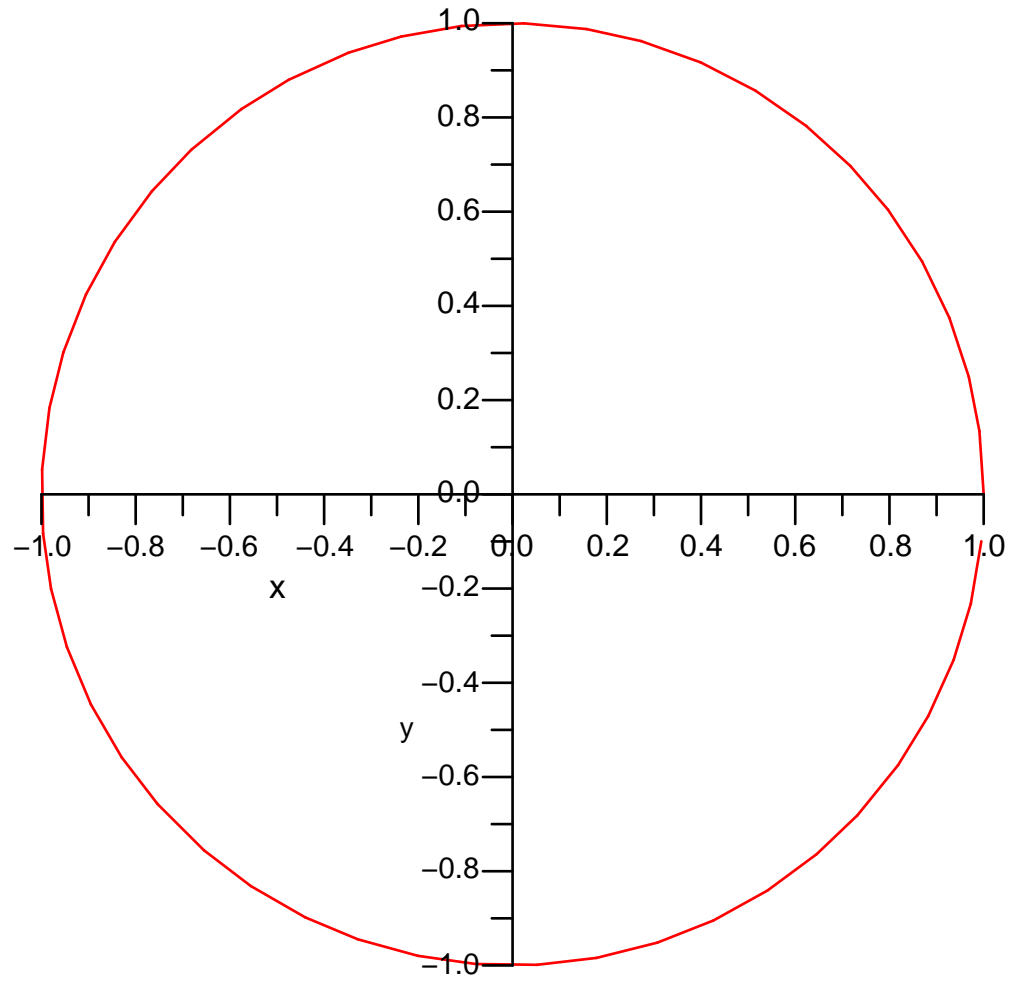
```
> cosh(z1+z2); expand(%); sinh(z1+z2); expand(%);
```

$$\frac{\cosh(z1) \cosh(z2) + \sinh(z1) \sinh(z2)}{\sinh(z1 + z2)} \quad (3.2.10.10)$$

```
sinh(z1) cosh(z2) + cosh(z1) sinh(z2)
```

▼ 3.3.11. Tétel.

```
> plots[complexplot](exp(I*t), t=0..2*Pi-0.1, x=-1..1, y=-1..1);
```



```
> exp(Pi*I/2); exp(Pi*I); cos(z+2*Pi); sin(z+2*Pi);
```

$$\begin{matrix} I \\ -1 \\ \cos(z) \\ \sin(z) \end{matrix} \quad (3.2.11.1)$$

```
> exp(z+2*Pi*I); expand(%);
```

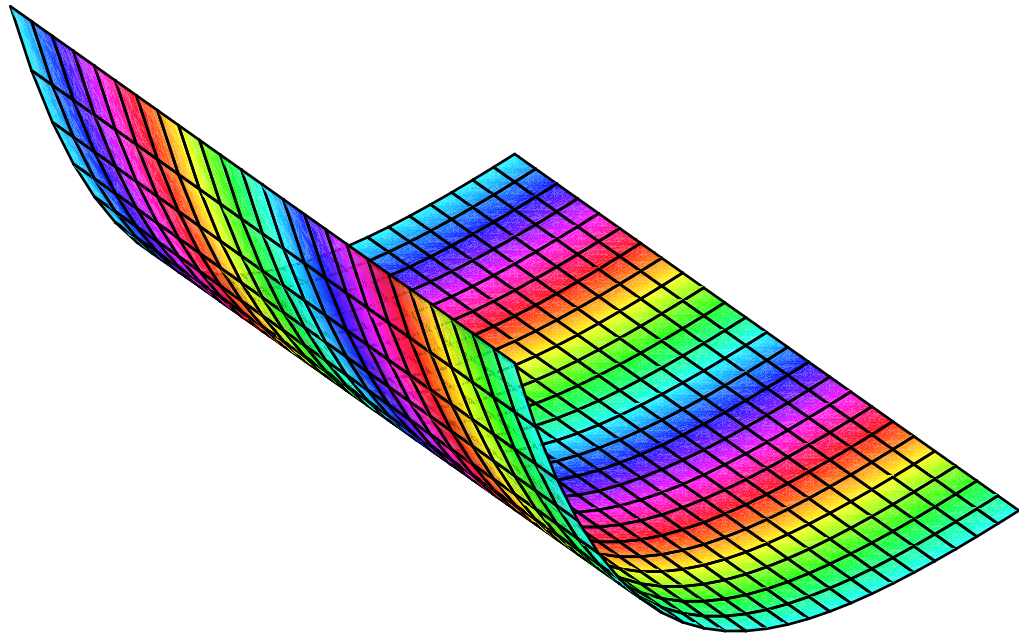
$$\begin{matrix} e^{z+2I\pi} \\ e^z \end{matrix} \quad (3.2.11.2)$$

```
> cosh(z+2*Pi*I); sinh(z+2*Pi*I);
```

$$\begin{matrix} \cosh(z) \\ \sinh(z) \end{matrix} \quad (3.2.11.3)$$

▼ 3.3.12. Feladat.

```
> plots[complot3d](exp(z), z=-2-2*Pi*I..2+2*Pi*I);
```


▼ 3.2.13. Definíció.

```
> ln(x+I*y); evalc(%);
```

$\ln(x+Iy)$

$$\frac{1}{2} \ln(x^2 + y^2) + I \arctan(y, x)$$

(3.2.13.1)

▼ 3.2.14. Tétel.

```
> D(exp); D(sin); D(cos); D(sinh); D(cosh);
```

exp

cos

-sin

cosh

$$\sinh \quad (3.2.14.1)$$

> **D(tan); D(cot); D(tanh); D(coth);**

$$\begin{aligned} & 1 + \tan^2 \\ & -1 - \cot^2 \\ & 1 - \tanh^2 \\ & 1 - \coth^2 \end{aligned}$$

$$(3.2.14.2)$$

> **D(log); D(z->z^alpha);**

$$\begin{aligned} & z \rightarrow \frac{1}{z} \\ & z \rightarrow \frac{z^\alpha}{z} \end{aligned}$$

$$(3.2.14.3)$$

▼ 3.2.15. Mértani sor.

> **sum(z^n, n=0..infinity);**

$$-\frac{1}{z-1}$$

$$(3.2.15.1)$$

▼ 3.2.16. A logaritmus függvény hatványsorai.

> **sum(z^n/n, n=1..infinity);**

$$-\ln(1-z)$$

$$(3.2.16.1)$$

> **sum((-1)^(n+1)*z^n/n, n=1..infinity);**

$$\ln(1+z)$$

$$(3.2.16.2)$$

> **sum(z^(2*n+1)/(2*n+1), n=0..infinity);**

$$\frac{1}{2} \ln\left(\frac{1+z}{1-z}\right)$$

$$(3.2.16.3)$$

▼ 3.2.17. Az arctg függvény hatványsora.

> **sum((-1)^(n+1)*z^(2*n+1)/(2*n+1), n=0..infinity);**

$$\frac{1}{2} \operatorname{Iln}\left(\frac{1+Iz}{1-Iz}\right)$$

$$(3.2.17.1)$$

▼ 3.2.18. Newton binomiális sora.

> **sum(binomial(alpha, n)*z^n, n=0..infinity);**

$$(1+z)^\alpha$$

$$(3.2.18.1)$$

▼ 3.2.19. Az arcsin függvény hatványsora.

```
> sum((-1)^n*binomial(-1/2,n)*z^(2*n+1)/(2*n+1),n=0..infinity);
```

$$\frac{z \arcsin(\sqrt{z^2})}{\sqrt{z^2}} \quad (3.2.19.1)$$

▼ 3.2.20. Hatványsorok alkalmazása differenciálegyenletek megoldására.

```
> dsolve(x^2*diff(y(x),x,x)+x*diff(y(x),x)+(x^2-n^2)*y(x)=0);  
y(x) = _C1 BesselJ(n, x) + _C2 BesselY(n, x) \quad (3.2.20.1)
```

▼ 3.3. Fourier-sorok

```
> restart;
```

▶ 3.3.1. Általánosított Pitagorasz-tétel.

▶ 3.3.2. Fourier-sor.

▶ 3.3.3. Tétel.

▶ 3.3.4. Tétel.

▶ 3.3.5. Definíció.

▶ 3.3.6. Definíció.

▶ 3.3.7. Riesz-Fischer-tétel.

▼ 3.3.8. Klasszikus Fourier-sorok.

```
> f:=x->abs(x); l:=1/2; a0:=1/l*int(f(x),x=-l..l);  
a:=k->(1/l*int(f(x)*cos(Pi*k*x/l),x=-l..l) assuming  
(k::posint));  
b:=k->(1/l*int(f(x)*sin(Pi*k*x/l),x=-l..l) assuming  
(k::posint));  
eval(a(k)); eval(b(k));
```

$$f := x \rightarrow |x|$$

$$l := \frac{1}{2}$$

$$a0 := \frac{1}{2}$$

$$a := k \rightarrow \text{assuming} \left(\left[\frac{\int_{-l}^l f(x) \cos\left(\frac{\pi kx}{l}\right) dx}{l}, [k:\text{posint}] \right] \right)$$

$$b := k \rightarrow \text{assuming} \left(\left[\frac{\int_{-l}^l f(x) \sin\left(\frac{\pi kx}{l}\right) dx}{l}, [k:\text{posint}] \right] \right)$$

$$\frac{(-1)^k - 1}{\pi^2 k^2}$$

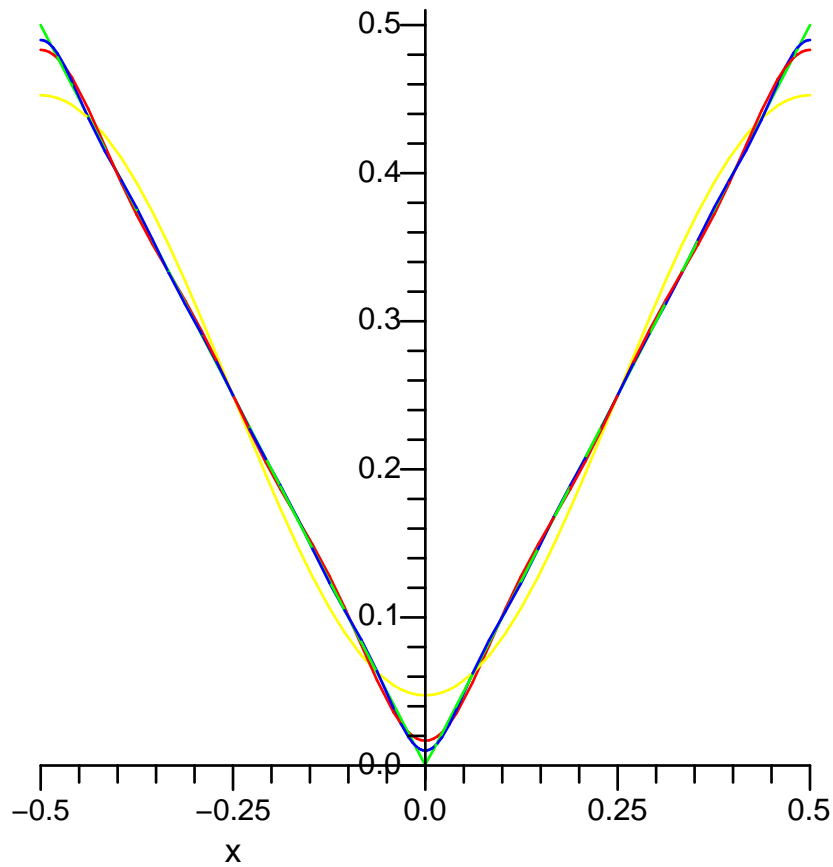
0

(3.3.8.1)

> **s := (n, x) -> a0/2 + sum(a(k)*cos(Pi*k*x/l) + b(k)*sin(Pi*k*x/l), k=1..n);**

$$s := (n, x) \rightarrow \frac{1}{2} a_0 + \sum_{k=1}^n \left(a(k) \cos\left(\frac{\pi kx}{l}\right) + b(k) \sin\left(\frac{\pi kx}{l}\right) \right) \quad (3.3.8.2)$$

> **plot({f(x), s(2, x), s(5, x), s(10, x)}, x=-1..1);**


```

> f:=x->signum(x); l:=1/2; a0:=1/l*int(f(x),x=-l..l);
a:=k->(1/l*int(f(x)*cos(Pi*k*x/l),x=-l..l) assuming
(k::posint));
b:=k->(1/l*int(f(x)*sin(Pi*k*x/l),x=-l..l) assuming
(k::posint));
eval(a(k)); eval(b(k));

```

$f := x \rightarrow \text{signum}(x)$

$$l := \frac{1}{2}$$

$$a_0 := 0$$

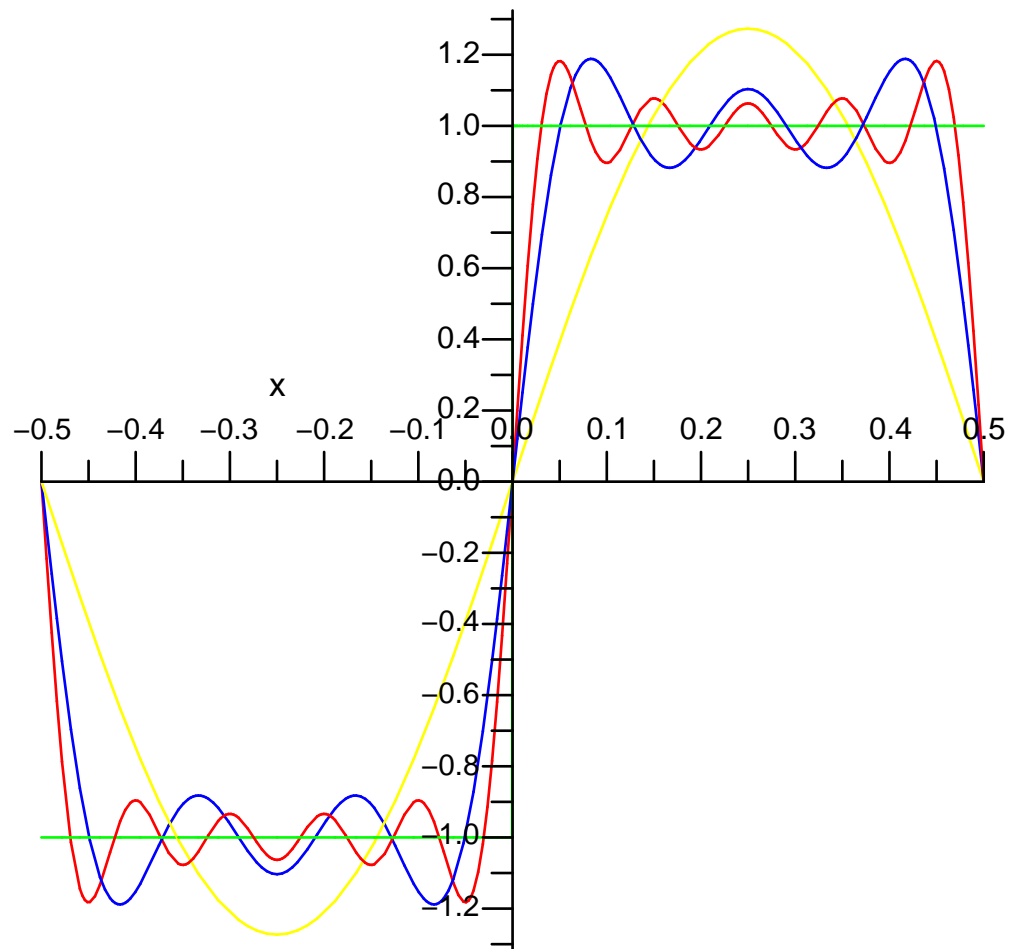
$$a := k \rightarrow \text{assuming} \left(\left[\frac{\int_{-l}^l f(x) \cos\left(\frac{\pi k x}{l}\right) dx}{l} \right], [k:\text{posint}] \right)$$

$$b := k \rightarrow \text{assuming} \left(\left[\frac{\int_{-l}^l f(x) \sin\left(\frac{\pi k x}{l}\right) dx}{l}, [k:\text{posint}] \right] \right)$$

$$0$$

$$\frac{2((-1)^k - 1)}{\pi k} \quad (3.3.8.3)$$

> `plot({f(x),s(2,x),s(5,x),s(10,x)},x=-1..1);`

- ▶ **3.3.9. Tétel.**
- ▶ **3.3.10. Dirichlet-formula.**
- ▶ **3.3.11. Lipschitz-kritérium.**
- ▶ **3.3.12. Következmény.**
- ▶ **3.3.13. Következmény: Riemann-féle lokalizációs tétel.**

▼ 3.3.14. Klasszikus ortogonális polinomok.

```
> with(orthopoly);
      [G, H, L, P, T, U] (3.3.14.1)
```

```
> JacobiP(0,1,3/4,x); p0:=simplify(%, 'JacobiP');
   JacobiP(1,1,3/4,x); p1:=simplify(%, 'JacobiP');
   JacobiP(2,1,3/4,x); p2:=simplify(%, 'JacobiP');
   JacobiP(3,1,3/4,x); p3:=simplify(%, 'JacobiP');
```

$$\text{JacobiP}\left(0, 1, \frac{3}{4}, x\right)$$

$$p0 := 1$$

$$\text{JacobiP}\left(1, 1, \frac{3}{4}, x\right)$$

$$p1 := \frac{1}{8} + \frac{15}{8} x$$

$$\text{JacobiP}\left(2, 1, \frac{3}{4}, x\right)$$

$$p2 := -\frac{33}{8} + \frac{57}{8} x + \frac{437}{128} (x-1)^2$$

$$\text{JacobiP}\left(3, 1, \frac{3}{4}, x\right)$$

$$p3 := -\frac{53}{4} + \frac{69}{4} x + \frac{621}{32} (x-1)^2 + \frac{6417}{1024} (x-1)^3 \quad (3.3.14.2)$$

```
> int((1-x)^1*(1+x)^(3/4)*p1*p2,x=-1..1);
      0 (3.3.14.3)
```

```
> P(0,x); P(1,x); P(2,x); P(3,x);
```

$$1$$

$$x$$

$$-\frac{1}{2} + \frac{3}{2} x^2$$

$$\frac{5}{2} x^3 - \frac{3}{2} x$$

(3.3.14.4)

```
> p0:=P(0,3/4,3/4,x); p1:=P(1,3/4,3/4,x);
   p2:=P(2,3/4,3/4,x); p3:=P(3,3/4,3/4,x);
```

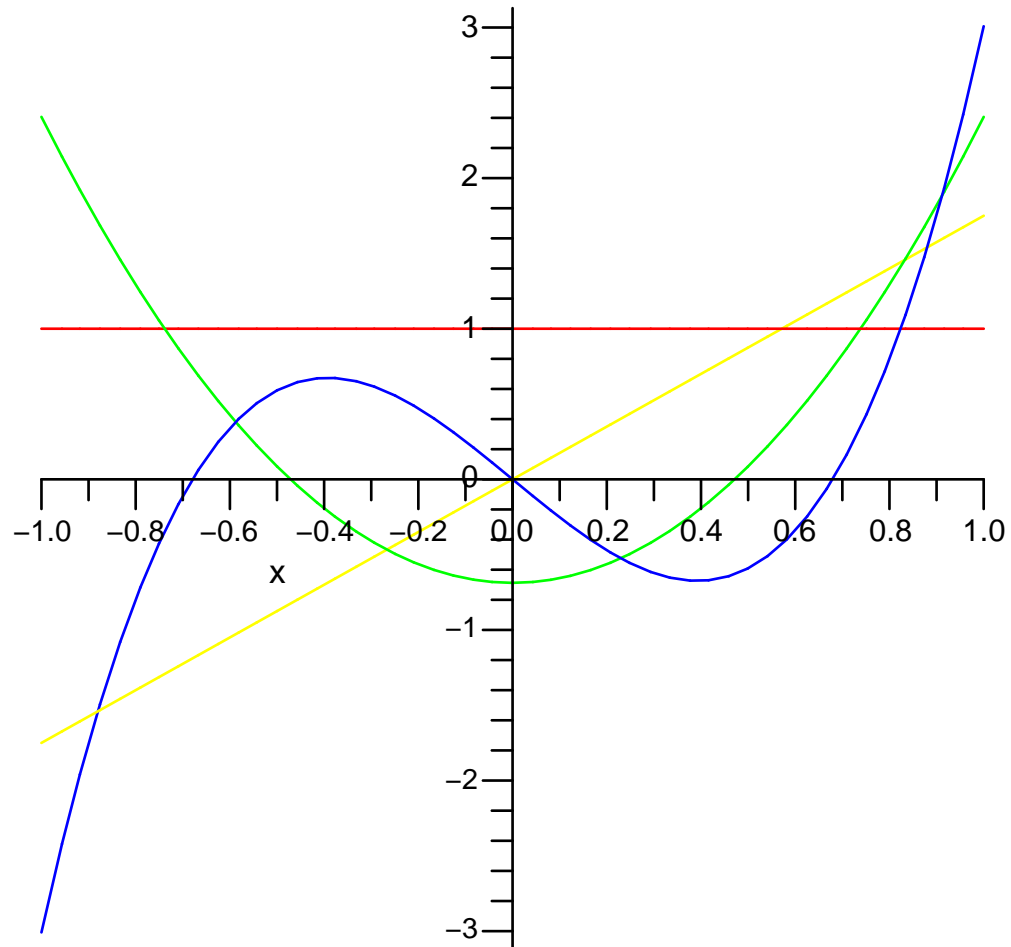
$$p0 := 1$$

$$p1 := \frac{7}{4} x$$

$$p2 := -\frac{121}{32} + \frac{99}{16}x + \frac{99}{32}(x-1)^2$$

$$p3 := -\frac{715}{64} + \frac{1815}{128}x + \frac{2145}{128}(x-1)^2 + \frac{715}{128}(x-1)^3 \quad (3.3.14.5)$$

> `plot({p0,p1,p2,p3},x=-1..1);`

> `LaguerreL(0,0,x); p0:=simplify(%, 'LaguerreL');`
`LaguerreL(1,0,x); p1:=simplify(%, 'LaguerreL');`
`LaguerreL(2,0,x); p2:=simplify(%, 'LaguerreL');`
`LaguerreL(3,0,x); p3:=simplify(%, 'LaguerreL');`

`LaguerreL(0, x)`

`p0:= 1`

`LaguerreL(1, x)`

`p1:= 1 - x`

`LaguerreL(2, x)`

`p2:= 1 - 2 x +  $\frac{1}{2} x^2$`

LaguerreL(3, x)

$$p3 := 1 - 3x + \frac{3}{2}x^2 - \frac{1}{6}x^3 \quad (3.3.14.6)$$

```
> HermiteH(0,x); p0:=simplify(%, 'HermiteH');  
HermiteH(1,x); p1:=simplify(%, 'HermiteH');  
HermiteH(2,x); p2:=simplify(%, 'HermiteH');  
HermiteH(3,x); p3:=simplify(%, 'HermiteH');
```

```
plot({p0,p1,p2,p3},x=0..infinity);
```

HermiteH(0, x)

$$p0 := 1$$

HermiteH(1, x)

$$p1 := 2x$$

HermiteH(2, x)

$$p2 := -2 + 4x^2$$

HermiteH(3, x)

$$p3 := 8x^3 - 12x$$

